

До ювілею професора Бориса Михайловича Пухлика

Борис Михайлович Пухлик народився у м. Свердловськ (Свердловка) Луганської (Ворошиловградської) області 11 травня 1945 р. в родині офіцера, який став інвалідом у Вітчизняній війні. У 1946 р. родина переїхала до м. Житомир, де Борис з успіхом закінчив середню школу. Постійно займався спортом, мав перший спортивний розряд з баскетболу, виявляв непогані музичні здібності, навіть як співак був лауреатом республіканського конкурсу, але вирішив стати лікарем.

У 1963 р. вступив до педіатричного факультету Вінницького медичного інституту ім. М.І. Пирогова, який і закінчив у 1969 р. Був одним з кращих студентів курсу, очолював інститутську самодіяльність, але за направленням разом з молодою дружиною поїхав працювати в село, де поєднував посаду старшого лікаря протитуберкульозного санаторного закладу і педіатра дільничної лікарні. Саме тут в умовах сільської медицини зібрав матеріал для кандидатської дисертації зі фтизіатрії, яку під керівництвом вчителя професора Бориса Абрамовича Березовського захистив у 1977 р. Як здібного організатора практичної охорони здоров'я його у 1976 р. було переведено на роботу до Вінницького обласного відділу охорони здоров'я. Пізніше Б.М. Пухлика було включено до резерву кадрів міністра охорони здоров'я, і в молодого фахівця з'явилася перспектива стати керівником великого медичного закладу або управління охорони здоров'я. Але він обирає науку і в 1977 р. за конкурсом отримує посаду асистента кафедри фтизіатрії Вінницького медичного інституту ім. М.І. Пирогова.

Вирішальною для долі Б.М. Пухлика в медицині була зустріч з видатним подружжям – Олександром Самійловичем Мамолатом і Катериною Федорівною Чернушенко. Внаслідок цього практично відразу ж після зарахування до колективу кафедри фтизіатрії за порадою К.Ф. Чернушенко Б.М. Пухлик починає займатися не лише проблемами фтизіатрії, але й алергології. Особливо важливою йому видається проблема поширеності алергічних захворювань (АЗ), оскільки на той час, з одного боку, було зрозуміло, що дуже багато людей хворіє на АЗ, з іншого – офіційна поширеність АЗ не перевищувала 1%, що абсолютно не відповідало світовим критеріям. Він їде до Москви, до відомої Науково-дослідної алергологічної лабораторії АМН СРСР (НДАЛ), якою керував академік Андрій Дмитрович Адо. Там Борис Михайлович знайомиться з ним та його «правою рукою» професором Антоніною Валентинівною Боговою. Таким чином, на багато років життя Б.М. Пухлика стає пов'язаним з цією лабораторією і науковими дослідженнями в галузі епідеміології АЗ.

Водночас не залишається поза увагою Б.М. Пухлика і фтизіатрія. Так, у нього з'являється оригінальна ідея поєднати ці спеціальності у Вінницькому обласному протитуберкульозному диспансері, де вперше в світі зусиллями ювіляра організується алергологічний кабінет, а дещо пізніше – і великий Імунологічний центр з алерго-імунологічною лабораторією, імунологічним відділенням з амбулаторним прийомом хворих, виїзною бригадою лікарів і лаборантів. Тут «народжуються і ростуть» наукові і викладацькі кадри майбутньої наукової школи Б.М. Пухлика: С.В. Зайков, Б.Ф. Гохштейн, І.В. Корицька, В. Мзаєк, І.М. Горбатюк, Л.Г. Кулик та багато інших.

У 1980–1981 рр. Б.М. Пухлик розпочинає одне з найбільших на той час клініко-епідеміологічних досліджень у галузі алергології. Він та його учні інструктують «збирачів інформації» – студентів, лікарів, друкують і роздають 150 тис. анкет-опитувальників для населення. Але вмішуються «доброзичливці», КДБ, частину анкет спалюють на багаттях... Однак анкети на 65 тис. мешканців Вінницької області «виживають», і у 1981 р. група науковців під керівництвом Б.М. Пухлика вперше в Україні завершує, по-суті, популяційне дослідження в галузі епідеміології АЗ. У цій групі окрім алергологів (Б. Пухлик, Б. Гохштейн, Л. Міхей) були і «суміжники» (майбутні професори Б. Коган, Ф. Савранський та інші молоді науковці), які згодом на основі у тому числі цього матеріалу виконали низку цікавих дисертаційних робіт.

Після цього дослідження, яке на той час стало найбільш масштабним у світі, циклу відповідних публікацій і виступів на конференціях Б.М. Пухлика визнають провідним алергологом СРСР. Він бере участь у низці подібних досліджень як позаштатний співробітник НДАЛ у Хакасії, Бурятії, Киргизії, Білорусі, виступає майже на всіх конференціях і з'їздах імунологів і алергологів, які проводяться у СРСР.

Свідченням довіри до талановитого фахівця було проведення у 1985 р. Всерадянської конференції алергологів у м. Вінниця, на яку приїхали не тільки кращі алергологи СРСР (А.Д. Адо, А.В. Богова, А.І. Остроумов, В.С. Мошкєвич, М.М. Хакбердієв, В.І. Пицькін та ін.), але й головний на той час фтизіатр країни – академік Олександр Григорович Хоменко, який зацікавився «взаємопроникненням» фтизіатрії і алергології. У 1985 р. Б.М. Пухлик захистив докторську дисертацію саме «на стику» фтизіатрії та алергології.

У 1986 р. Б.М. Пухлик бере участь у медичних заходах у зоні аварії на ЧАЕС, але посвідчення учасника ліквідації аварії отримувати не став (вважав, що це нескромно). Після аварії на ЧАЕС, ще до організації УНЦРМ («чорнобильського інституту»), очолювані Б.М. Пухликом науковці, працівники імунологічного відділення обласного протитуберкульозного диспансеру обстежили понад 16 тис. мешканців регіонів Вінниччини, серед них ліквідатори аварії, члени їх сімей, переселенці із зони катастрофи, мешканці зони радіоекологічного контролю. У МОЗ України навіть була думка надати Вінницькій установі функції республіканської.

Борис Михайлович завжди вважав великим щастям спілкування з відомими вченими, у яких багато чому навчився або запозичив корисне. Окрім вищеперахованих до них, безумовно, відносяться: М.В. Путов, Г.Б. Федосєєв, М.Д. Торохтін, Р.В. Петров, О.Г. Чучалін, Б.П. Яценко, М.С. Пилипчук, І.Г. Урсов, В.А. Рєвякіна, Р.М. Хаїтов, Р.Х. Бурнашева, Н.Г. Арцимович, Л.О. Горячкіна, І.І. Балаболкін, І.С. Гуштин, Г.В. Гургенідзе, О.П. Кашкін, Л.В. Ковальчук, В.М. Сидельников, Н.С. Пилипчук, О.О. Польнер, Б.П. Яценко, Г.М. Драннік, О.М. Сидоренко, В.О. Фрадкін, Б.М. Райкіс, Л.С. Когосова, О.М. Маянський, Т.В. Мітіна, Д.І. Заболотний, М.М. Авербах, Н.М. Арцимович, В.М. Бержец, Н.В. Медуніцин, Б.А. Молотілов, І.Є. Кочнова, В.П. Лозовой, В.С. Маят, Ю.І. Фещенко,

Г.Г. Горovenko, С.А. Кшановський, Р.Х. Бурнашева, М.С. Двойрин, І.Г. Урсов, Н.М. Бережна, О.І. Поляк, Е.М. Солошенко, О.І. Ласиця, В.Б. Гервасієва, В.Б. Борис, Е.В. Гюлінг, Р.І. Сепіашвілі, Р.А. Ханферян та багато інших видатних учених і визначних людей.

У 1990–1991 рр. Б.М. Пухликом було організоване і проведене друге клініко-епідеміологічне дослідження АЗ у Вінницькій області, яке охопило понад 36 тис. осіб. Воно «дало життя» новим іменам школи Б.М. Пухлика: С.В. Ланова, О.Б. Бондарчук, О.П. Незгода, А.А. Зайкова, О.Ф. Пільганчук, І.І. Єкімова, П.М. Остапчук, І.В. Березюк.

Б.М. Пухлик з 1991 р. працює на посаді завідувача кафедри фтизіатрії, яка з 1992 р. (одна з перших в Україні) створила курс клінічної імунології та алергології. Ще у 80-х роках Б.М. Пухлик разом з В.І. Пицьким та іншими відомими алергологами та імунологами СРСР працювали над створенням кафедр клінічної імунології та алергології, але в Україні створення таких кафедр і курсів дещо запізнилося. У 1992 р. за його ініціативою в ЦНДЛ Вінницького медичного інституту, якою керував його близький друг професор Б.Й. Коган, було створено лабораторію екологічної імунології та алергології, а при Вінницькій обласній дитячій лікарні – імунологічну лабораторію, розраховану на практичні потреби закладів охорони здоров'я. Такого на той час в Україні ще не було.

Окремо слід відмітити багаторічну співпрацю Б.М. Пухлика з провідними алергологами України, його зусилля, спрямовані на розвиток алергологічної служби України. На одній з союзних конференцій головний алерголог Латвійської РСР сказав, звертаючись до Б.М. Пухлика і М.М. Коваленка (на той час головний позаштатний фахівець з алергології МОЗ Української РСР): «Ви б, хлопці, більше думали про українську алергологію, яка є дуже слабенькою». Це було справедливо, оскільки не було кафедр, було обмаль алергологічних кабінетів і фахівців, власних алергенів. Слід було розвивати українську алергологічну службу, і в цьому напрямі Б.М. Пухлик постійно співпрацював з К.Ф. Чернушенко, М.М. Коваленко, Г.М. Дранніком, Л.О. Яшиною, О.І. Ласицею, які керували алергологічною службою країни. Без його участі в останні 40 років не вийшов майже жоден важливий документ, не проведено будь-якого важливого науково-практичного форуму з алергології. Під його керівництвом продовжували «народжуватися» науковці, серед яких д.м.н. С.В. Зайков, к.м.н. А.І. Барциховський, І.В. Березюк, П.М. Остапчук, І.І. Єкімова, М.А. Тхоровський, пізніше – О.К. Яковенко.

Слід відмітити, що Б.М. Пухлик постійно був серед організаторів усіх більш-менш значних форумів не тільки з алергології, але й фтизіатрії і пульмонології, які проводилися в Україні. Це численні з'їзди фтизіатрів, пульмонологів і алергологів, серед яких перші суто українські (разом з академіком НАМН України Ю.І. Фещенком, проф. Ю.М. Мостовим, к.м.н. І.М. Горбатюком), установчий з'їзд імунологів-алергологів у Алушті разом з професором Г.М. Дранніком, майже всі конференції алергологів і, звичайно, традиційні конференції у м. Вінниця. Дуже непросто було провести перші з'їзди алергологів України, особливо другий – у Одесі. Разом з чл.-кор. АМНУ професором Д.І. Заболотним Б.М. Пухлик створив при Інституті отоларингології АМНУ Центр АЗ верхніх дихальних шляхів, який став провідним алергологічним закладом в Україні.

Б.М. Пухлик був одним зі створювачів, видавців і навіть спонсорів перших вітчизняних науково-практичних журналів з фтизіатрії, пульмонології, алергології, імунології («Український пульмонологічний журнал», «Імунологія та алергологія»), а також інших відомих в Україні і за її межами журналів: «Астма і алергія», «Ринологія», «Клінічна імунологія. Алергологія. Інфектологія». Це саме стосується й наукових товариств («Імунологів, алергологів та спеціалістів з імунореабілітації», «Алергологів та фахівців з астми»). Зараз він очолює Асоціацію алергологів України, якій віддає багато сил і уваги.

Професором Б. Пухликом надруковано понад 350 наукових праць, у тому числі 10 монографій, підручників та посібників, видано понад 10 методичних рекомендацій. Він має понад 25 свідоцтв та патентів на винаходи. Підготував 1 доктора і 18 кандидатів наук. Вперше в Україні зусиллями очолюваних Б. Пухликом науковців і практичних лікарів було створено і оновлено вітчизняні протоколи медичної допомоги хворим на АЗ, формуляри лікарських засобів і проекти відповідних стандартів. Він разом з колегами представляв алергологію України у 18 країнах світу.

Найважливішим досягненням, окрім визначення поширеності АЗ в Україні, особисто Б.М. Пухлик вважає створення вітчизняних препаратів діагностичних і лікувальних алергенів. Були створені алергени та аксесуари до них (до 200 найменувань), що є однією з найбільших номенклатур у Європі. Серед них оригінальні форми алергенів для парентерального, перорального та інтраназального введення, 2 види компакт-ланцетів для виконання шкірних тестів з алергенами. Такі вироби, як драже для проведення алерген-специфічної імунотерапії (АСІТ) алергенами, оригінальні ланцети, набори для скринінгу, діагностики медикаментозної алергії, не мають прямих аналогів у світі. Щорічно алергенами, які виробляє Вінницьке ТОВ «Імунолог», яке створив і багато років очолює Б.М. Пухлик, користується до 200 тис. мешканців України. Їх можна зустріти і в Росії, Казахстані, Азербайджані, Молдові, країнах Європи.

Але справа не лише в алергенах. Б.М. Пухлик разом з однодумцями створив або удосконалив низку діагностичних і лікувальних технологій, яких раніше не було або вони були не розвиненими в Україні: шкірна діагностика медикаментозної алергії, прик-тест, пероральна, інтраназальна АСІТ алергенами. Зараз важко собі уявити, що ще не так давно в Україні взагалі не було власних (отже – високоспецифічних) алергенів, не кажучи вже про інсектні, грибові, набори для скринінгу, які й зараз для країн колишнього СРСР є малодоступними.

Дуже показовим є те, що Б.М. Пухлик, при своїх помітних заслугах перед вітчизняною охороною здоров'я і суспільством, не мав жодних нагород ні в період СРСР, ні в незалежній Україні. Напевне, це пояснюється його незалежним характером, скромністю, відвертістю в будь-якій аудиторії, тим, що він ніколи «не створював собі кумира», цінує людей виключно за їх заслуги. Звання лауреата Державної премії з науки і техніки, отримане ним разом з вченими Інституту оториноларингології, завідувачем виробництвом Вінницького ТОВ «Імунолог» у 2013 р., було для нього не подарунком долі, а результатом тривалої праці і визнання як в Україні, так і за її межами. Дві «каденції» він відпрацював як головний позаштатний алерголог МОЗ України. Саме після його праці і виступів стала зрозумілою ідеальна побудова алергологічної служби України, до якої треба було прагнути. Загалом, на цій посаді єдиною «пільгою» для ювіляра була велика безкорисна праця, яка під силу тільки дуже кваліфікованій, обізнаній людині.

Усі колеги, учні, рідні та друзі щиро вітають ювіляра і бажають Борису Михайловичу щастя, міцного здоров'я, довгих років життя, подальших успіхів у його важливій праці!

Правління Асоціації алергологів України